

Το ανδρόγυνο θεολογικό και ανθρωπολογικό μοντέλο του Γνωστικισμού (Αρχιμ. Θεόφιλος Λεμοντζής, Δρ. Θεολογίας)

/ [Πεμπουσία](#)

Με το όνομα χριστιανικός Γνωστικισμός χαρακτηρίζεται ένας μεγάλος αριθμός θρησκευτικών συστημάτων, τα οποία επιδιώκουν μέσω της Γνώσεως κάποιων αποκαλυφθεισών αληθειών να λυτρώσουν τον άνθρωπο. Η έννοια της Γνώσης είναι κοινή σ' όλα τα γνωστικά συστήματα και είναι αυτό το στοιχείο, το οποίο ώθησε τόσο τους αρχαίους, όσο και τους σύγχρονους συγγραφείς να ονομάσουν την κίνηση αυτή «Γνωστικισμό», ή αλλιώς «Γνώσις» και τούς πιστούς αυτής της κίνησης «Γνωστικούς».

Ο όρος «Γνώσις» δηλώνει ότι οι Γνωστικοί γνωρίζουν κάτι το οποίο αγνοείται από τούς κοινούς ανθρώπους. Ο Γνωστικός δεν γνωρίζει κάποιο μυστήριο επειδή το διδάχθηκε από κάποιον, αλλά επειδή του αποκαλύφθηκε. Η απόκτηση της υπερφυσικής αυτής γνώσης είχε από μόνη της λυτρωτικό χαρακτήρα. Διεκήρυτταν με κομπασμό οι Γνωστικοί :«ημείς δ' εσμέν, οι πνευματικοί, οι εκλεγμένοι από του ζώντος ύδατος του ρέοντος Ευφράτου διά της Βαβυλώνος μέσης το οικείον, διά

της πύλης οδεύοντες αληθινής, ήτις εστί Ιησούς ο μακάριος και εσμέν εξ απάντων ανθρώπων ημείς Χριστιανοί μόνοι». Ο Γνωστικισμός, η «ψευδώνυμος Γνώσις», σύμφωνα με τον Επιφάνιο Κύπρου, δεν αποτελεί ενιαίο σύστημα αλλά εκπροσωπείται από πολλές θρησκευτικές ομάδες, όντας «πολυκέφαλος πλάνη», σύμφωνα με τον Ιππόλυτο Ρώμης, όπως οι Ουαλεντιανοί, οι Μανιχαίοι, οι Οφίτες, οι Ναασηνοί, οι Βασιλειδιανοί, οι Μαρκιωνίτες, κ.α., οι οποίες όμως ομάδες και θεολογικά συστήματα μοιράζονται κοινές προϋποθέσεις και αρχές.

Οι Γνωστικοί υποστήριζαν ότι πριν την δημιουργία του υλικού ανθρώπου δημιουργήθηκε ο πνευματικός Άνθρωπος. Οι Μανιχαίοι τον ονόμαζαν Πρώτο άνθρωπο και οι Ναασηνοί τον ονόμαζαν Αρχάνθρωπο ή Άνωθεν Άνθρωπο ή Αδάμαντα, οι Κολορβάσιοι και οι Ηρακλεωνίται τον ταύτιζαν με την προαιώνια θεϊκή αρχή. Αυτή η αρχέγονη πνευματική οντότητα είναι αρρενοθήλυς, μια ερμαφρόδιτη οντότητα και ο αισθητός άνθρωπος αποτελεί «εικόνα εκείνου του άνω, του υμνουμένου Αδάμαντος ανθρώπου». Στο γνωστικό κείμενο «η Σοφία του Ιησού Χριστού» ο Ματθαίος ρώτησε τον Ιησού να του αποκαλύψει πως δημιουργήθηκε αυτός ο αρχετυπικός και πνευματικός Άνθρωπος. Ο Ιησούς του απάντησε ότι το φως του Θεού Πατρός εκπορεύθηκε ως «αθάνατος ανδρόγυνος άνθρωπος ώστε δια μέσου αυτού του αθάνατου ανδρόγυνου ανθρώπου οι άνθρωποι να επιτύχουν την τέλεια σωτηρία».

Αυτός ο αρχετυπικός πνευματικός άνθρωπος αποτελεί μια αντανάκλαση του υπέρτατου και ύψιστου Θεού, ο οποίος και αυτός είναι αρρενοθήλυς, όπως υποστήριζαν. Γι' αυτό το λόγο οι Γνωστικοί τον ονόμαζαν Μητροπάτορα, «Μητέρα και Πατέρα όλων», «αρρενόθηλυν αυτόν λέγουσιν είναι, ερμαφροδίτου φύσιν αυτώ περιάπτοντες», επισημαίνει ο άγιος Επιφάνιος Κύπρου. Αναφέρει ο Ουαλεντίνος: «ο Αυτοπάτωρ αυτός εν εαυτώ περιείχε τα πάντα, όντα εν εαυτώ εν αγνωσία, ον καλούσι τινες Αιώνα αγήρατον, αεί νεάζοντα, αρρενόθηλυν, ος πάντοτε περιέχει τα πάντα και ουκ ενπεριέχεται». Πέρα από αυτόν τον ύψιστο Θεό, στο ουαλεντινιανό γνωστικό σύστημα, μια σειρά από υποδεέστερες θεότητες, οι οποίες ονομάζονται Αιώνες, τριάντα κατά ζεύγη άρρενος και θήλεος, αποτελούν τη θεϊκή

πραγματικότητα, το λεγόμενο πλήρωμα της θεότητας. Σύμφωνα με τον Τερτυλλιανό, ο Ουαλεντίνος δεν θεωρούσε τους θηλυκούς Αιώνες ως αυτοτελείς θεότητες αλλά ενυπόστατες θεότητες εντός των αρσενικών Αιώνων και κατά συνέπεια το κάθε ζεύγος αιώνων είναι αρρενοθήλυ, «υπό την έννοιαν ότι δεν πρόκειται περί δύο συζύγων αλλά περί μιάς αρρενοθηλείας ενότητας», όπως επισημαίνει ο αείμνηστος καθηγητής Π. Χρήστου.

Η έννοια της αρρενοθηλείας στο Θεό δεν συναντάται μόνο στα χριστιανικά γνωστικά κείμενα αλλά και στα εξωχριστιανικά θρησκευτικά συστήματα και ειδικότερα στα Ερμητικά κείμενα. Έτσι στον Ποιμάνδρη του Ερμή του τρισμέγιστου, ο πρώτος Νους, ζωή και φως και πατήρ πάντων, χαρακτηρίζεται ως αρρενοθήλυς. Εξάλλου η λαϊκή αντίληψη για την ύπαρξη του Ερμαφρόδιτου, ενός όντος αμφοτεροφύλου, υιού του Ερμή και της Αφροδίτης, είναι σχετική προς την διδασκαλία των Ερμητικών. Επίσης και οι Πυθαγόρειοι θεωρούσαν ότι η ύψιστη θεϊκή αρχή είναι αρρενοθήλεια. Η ιδέα της αρρενοθηλείας στο Θεό δεν ήταν μια ξένη έννοια και στη λατρεία της θεάς Κυβέλης και του Άττη, μια αντίληψη η οποία χρησιμοποιήθηκε από τους Ναασηνούς, χριστιανούς Γνωστικούς.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)